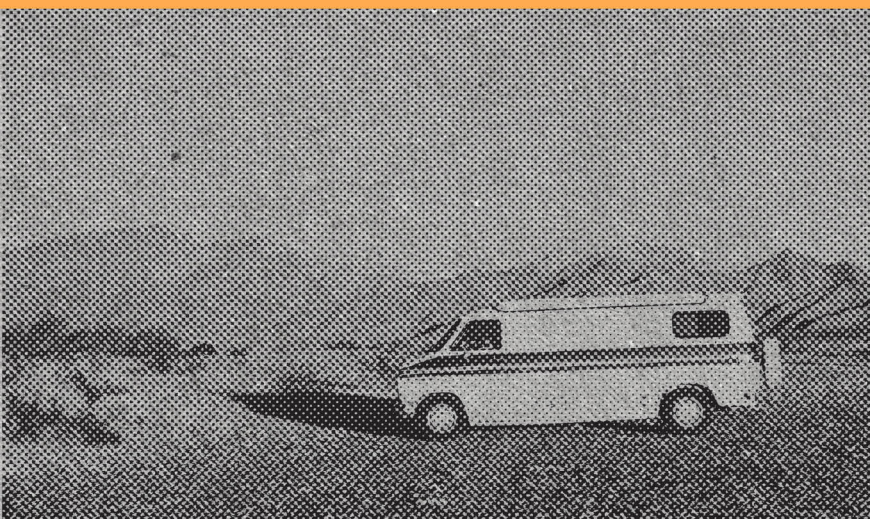

„Jaká budoucnost čeká
takového člověka?“

Jessica Bruder

Země nomádů

absynt
prokletí/reportéři

absynt

Jessica
Bruder
Země
nomádů

přeložili Roman Jakubčík a Alena Snelling

Prokletí reportéři
Absynt 2021

Věnováno Daleovi

*„Všechno má trhlinu.
Tudy se dovnitř dostává světlo.“*

Leonard Cohen

*„Kapitalistům není po vůli,
když lidé žijí mimo dosah jejich
ekonomického systému.“*

Anonymní komentátor, azdailysun.com

Copyright © Jessica Bruder, 2017
Cover art © Pavlína S. Morháčová
Translation © Roman Jakubčík, Alena Snelling
ISBN 978-80-8203-285-0

Předmluva

Zatímco píšu tuto knihu, jsou roztroušeni po celé Americe...

V Draytonu v Severní Dakotě se bývalý taxikář ze San Franciska lopotí při sezónní sklizni cukrové řepy. Přestože je mu už sedmašedesát, pracuje od úsvitu do setmění a v teplotách klesajících pod bod mrazu vykládá řepu z přetížených kamionů. Přespává v dodávce, která je jeho domovem od té doby, co ho Uber vystrnadil z branže, takže si už nevydělal na nájem.

V Campbellsville v Kentucky, na noční směně ve skladu firmy Amazon bývalá stavbyvedoucí postrkuje rudl po nekonečné betonové podlaze a naskladňuje zboží do regálů. Pro šestašedesátiletou ženu je to otupující práce, při které má co dělat, aby každou položku správně načetla a nevysloužila si vyhazov. Ráno se vrací do svého skromného karavanu zaparkovaného ve smluvním autokempu Amazonu, kde jsou ubytovaní kočovní pracovníci jako ona.

V New Bernu v Severní Karolíně si žena, jejímž domovem je minikaravan, který by utáhla i cestovní motorka, dopřává azyl u kamarádky a přitom shání práci. Osmatřicetileté rodačce z Nebrasky se ani s akademickým titulem nedaří nikde uchytit, přestože jenom za poslední měsíc odpověděla na stovky pracovních inzerátů. O tom, že nabírají na sklizeň cukrové řepy, sice slyšela, ale trmácet se přes půlku Ameriky si nemůže dovolit. Do přívěsu se přestěhovala před pár

lety, když přišla o místo v neziskovém sektoru. Po vypršení grantu, ze kterého byla placená, a se studentskou půjčkou na krku bylo nájemné nad její možnosti.

V San Marcos v Kalifornii, v obytném voze značky GMC z roku 1975 dvojice třicátníků provozuje dýňový stánek s pouťovými atrakcemi a malou zoologickou zahradou pro děti. To všechno na prázdném rozbahněném plácku postavili za pouhých pět dnů. Během pár týdnů přesedlají na prodej vánočních stromků.

V Colorado Springs v Coloradu se na návštěvě u příbuzných zotavuje dvaasedmdesátiletá nomádka, která si při úklidu tábořiště nešťastnou náhodou zlomila tři žebra.

* * *

Kočovníci, vandráci, tuláci a jiné neposedné duše tu byli odjakživa. Třetí milénium však přináší i úplně nový kočovný kmen. Na cestu vyrážejí i lidé, které by v životě nenapadlo, že se z nich stanou nomádi. Vzdávají se svých tradičních obydlí a vyměňují je za takzvané mobilie – za dodávky, ojeté obytné automobily, školní autobusy, kempovací vozy, cestovní přívěsy či obyčejné staré sedany. Ujíždějí od neřešitelných dilemat, před kterými stojí všichni ti, co ještě nedávno tvořili střední třídu. Musejí se například rozhodovat:

Mám raději utratit za jídlo, nebo za zubaře? Zaplatit hypotéku, nebo účet za elektřinu? Opravit auto, nebo koupit léky? Uhradit nájem, nebo studentskou půjčku? Teple se obléct, nebo natankovat, abych dojel do práce?

Řešení mnohým zprvu připadlo radikální.

Plat si zvýšit nemůžu, ale co škrtnout největší výdaj v rozpočtu? Co takhle vyměnit trvalé bydliště za život na kolech?

Pro někoho jsou to bezdomovci. Takovou nálepkou však novodobí nomádi odmítají, protože mají střechu nad hlavou i dopravní prostředek. Nemají dům, ale mají domov.

Z dálky by si je jeden spletl s bezstarostnými penzisty, kteří tráví důchod v karavanu. Když si příležitostně něco dopřejí a zajdou si do kina nebo povečeří v restauraci, splynou s davem. Svým vzhledem ani způsobem myšlení nijak zásadně nevybočují z řad střední třídy. Špinavé prádlo perou ve veřejných prádelnách a pořizují si permanentky do fitcentra, aby se měli kde vysprchovat. Mnozí vyrazili na cestu v důsledku globální hospodářské krize, která je připravila o úspory. Aby měli plnou nádrž i plné břicho, pracují hodiny a hodiny v úmorných, fyzicky náročných zaměstnáních. V době stagnujících mezd a vzrůstajících výdajů na domácnost se zbavili neúnosných nájmu a hypoték a snaží se protloukat po svém. Přežívají Ameriku.

Ani jim – ostatně jako komukoli jinému – však pouhé přežití nestačí. Z prvotní zoufalé snahy o záchranu se stal symbol touhy po něčem větším. Vždyť nejen chlebem živ jest člověk. Tak jako se neobejdeme bez jídla a bez příbytku, je pro nás neméně důležitá i naděje.

A té bývá na cestě habaděj. Je to průvodní jev směřování vpřed. Pocit příležitostí velkých jako tahle země. Bytostné přesvědčení, že se naskytne něco lepšího, co na nás čeká hned za rohem: v dalším městě, na další štaci, při dalším náhodném setkání s neznámým člověkem.

Mnozí z těchto cizích lidí jsou ve skutečnosti sami nomády. A když se jich takových potká víc – na internetu, v práci, u rozdělaného ohně mimo civilizaci –, stanou se z nich soukmenovci. Pojí je vzájemné porozumění, příbuzenské pouto. Když se někomu rozbije dodávka, ostatní se složí na opravu. Je to nakažlivý pocit: Děje se tu něco velkého. Země se mění před očima, zastaralé struktury se drolí a v epicentru toho všeho jsou oni. Pod noční oblohou kolem ohně může leckdo postřehnout záblesk utopie.

Tohle všechno píšu na podzim. Brzy přijde zima. Na sezónních pracovištích se jako každoročně touto dobou začne

propouštět. A nomádi si sbalí svých pět švestek a vrátí se tam, kde jsou skutečně doma – na cestu –, rozproudí se po celé zemi jako krev po těle. Vydají se hledat přátele a rodinu nebo jen místo, kde by se mohli ohřát. Někteří přejedou přes celý světadíl. Všichni však budou počítat míle, které se odvíjejí jako filmový pás Ameriky. Fastfoody a obchodní centra. Pole pokrytá sněhem. Prodejny automobilů, megakostely a non-stop restaurace. Jednotvárné pláně. Dobyččí farmy, odstavené továrny, rozparcelované pozemky a obchodní řetězce. Bílé vrcholky hor. Kolem ubíhá krajina, ze dne se stává noc, přichází únava. Ospalýma očima zahlédnou místo u cesty, kde mohou zastavit a načerpat síly. Na parkovišti před Walmartem. Na tiché předměstské ulici. Na odpočívadle pro kamiony, jejichž běžící motory předou jako ukolébavka. A pak, nad ránem – než si jich někdo všimne –, zpátky za volant a dál jedou za jedinou jistotou, kterou mají:

Svoboda v Americe se smrškla na bezplatné parkovací stání.

První část

1. kapitola: Útulák

Zhruba hodinu cesty z Los Angeles do vnitrozemí se nad motoristy směřujícími na sever po dálnici Foothill tyčí horské pásmo – linie, jež náhle přerušuje zónu příměstských satelitů. Geologická služba Spojených států popisuje divokou krajinu jižního cípu pohoří San Bernardino jako „vysoký a příkrý svah“. Patří k masivu, který se začal zdvihát do výšky před jedenácti miliony lety při zlomu San Andreas a roste dál. Důsledkem tření Pacifické a Severoamerické desky s každým rokem nabírá další milimetry. Vrcholky jako by však rostly závratnějším tempem, když se v autě řítíte přímo na ně. Naskytne se vám pohled, ze kterého se vám napřímí záda a nadme hrud'. Najednou se cítíte, jako by se vám v hrudním koši rozpínalo helium, jen tak tak že vás neodnese.

Linda Mayová svírá volant a pozoruje blížící se horstvo přes bifokály s růžovými obroučkami. Stříbřité vlasy délky mírně pod ramena má stažené plastovým skřipcem. Sjíždí z dálnice Foothill na Silnici 330, známou též jako City Creek Road. Široká vozovka se pár kilometrů táhne po rovinatém terénu. Poté se zúží a promění v jednoproudou komunikaci po strmých serpentinách – právě tady začíná stoupání do Národního lesa San Bernardino.

Čtyřiašedesátiletá babička řídí džíp, model Grand Cherokee Laredo. Odkoupila vrak zničený při autonehodě a vytažený ze šrotu. Pořád se jí připomíná nedůtklivá kontrolka motoru (rozsvítí se, i když je vše v pořádku) a při bližším ohledání si člověk všimne, že bílá na vyměněné kapotě o půl

odstínu neladí se zbytkem karoserie. Po několika měsících oprav vůz konečně zas může na silnici. Automechanik namontoval novou vačkovou hřídel a zdvihátka. Linda vylepšila všechno, co mohla. Zamžené světlomety vyleštila pomocí kutilského figle: starým tričkem a repelentem. Lindin džíp za sebou poprvé táhne její domov: maličký vybledlý žlutý přívěs, kterému říká Útulák. (Natvrdlým návštěvníkům vše objasní větou: „Jen račte dál, je tu útulno!“ Průpovídku vyšperkuje úsměvem, při kterém se ukážou hluboké mimické vrásky.) Její karavan je už sklolaminátová pamětihodnost, model Hunter Compact II vyrobený v roce 1974, tehdy odlišný z formy. Původně jej propagovali jako „vrcholný úspěch v oblasti cestování pro zábavu“, který „na rovných silnicích za vozidlem přede jako koťátko, ale když na to přijde, v terénu se zahryzne jak tygr“. O čtyři desetiletí později působí Útulák jako půvabný inkubátor: pouzdro se zaoblenými rohy a skosenými stranami, jež tvarem připomíná polystyrenové krabičky na hamburgery, dříve používané u stánků s rychlým občerstvením. Uvnitř má na délku tři metry – asi tolik, kolik měřil vnitřek krytého vozu, v němž se Lindina praprapraba-bička před více než sto lety kodrcala přes celou Ameriku. Sedmdesátky se na Lindině karavanu nesmazatelně podepsaly: stěny a strop pokrývá prošívaná béžová koženka, na podlaze je lino se vzorem v hořčičné a hráškové barvě. Když se Linda postaví, hlavou se skoro dotýká stropu. „Na výšku má 160 cm, já měřím 158 – padne mi jak ulitý,“ napsala na Facebook poté, co si přívěs pořídila v aukci za 1 400 dolarů.

Linda táhne Útuláka do kopce ke kempu Hanna Flat, který se rozkládá v borovém háji na severozápad od jezera Big Bear. Je květen a Linda tu plánuje zůstat až do září. Jenže na rozdíl od tisíců návštěvníků, kteří do Národního lesa San Bernardino – tedy do pásu divoké přírody, který má větší rozlohu než celý stát Rhode Island – dorazí během teplých měsíců na rekreaci, Linda sem přijíždí za prací. Již třetí léto

Linda Mayová a její fenka Coco.

je tu zaměstnaná jako správkyně kempu. Během sezónní brigády dělá údržbářku, uklízečku, pokladní, recepční i hlídačku a obsluhu parkoviště. Už se na tu práci těší stejně jako na roční platové navýšení pro navrátnější se pracovníky, její hodinová mzda teď dosáhne 9 dolarů a 35 centů – to je o dvacet centů víc než loni. (Toho času je minimální mzda v Kalifornii na devíti dolarech.) Stejně jako všichni ostatní na této pozici pracuje „na dohodu“, jak stanovuje písemný zaměstnanecký řád společnosti. V praxi to znamená, že může být propuštěna, „kdykoli a bez nároku na udání důvodu nebo na výpovědní lhůtu“. Přesto jí bylo řečeno, že může očekávat rozsah plného úvazku, tedy čtyřicet hodin týdně.

Mnozí, kteří přijedou dělat správce kempu poprvé, očekávají placenou dovolenou v ráji. A jak by ne. Inzeráty na volná místa doprovází četné fotografie třpytivých bystrin a luk s přebujelou květenou. V propagační brožurce Lindina zaměstnavatele, soukromé koncesionářské společnosti California Land Management, figurují šedovlasé ženy s úsměvem od ucha k uchu na břehu jezera kroupnatého od slunečních paprsků, zaklesnuté do sebe jako nejlepší kámošky na letním táboře. „Pobýt v přírodě, a ještě dostat zapláceno!“ vábí náborový banner jiné společnosti hledající správce kempů, American Land & Leisure. Pod titulkem stojí výpovědi zaměstnanců: „Co říká náš personál: ‚Konečně si člověk užije důchod!‘, ‚Našli jsme si přátele na celý život‘, ‚Už léta jsme nebyli takhle zdraví!‘“

Není tajemstvím, že tváří v tvář méně malebným úkonům se nováčci cukají – pakliže hned neskončí. Musejí totiž neustále hlídat opilé a hlučné táborníky, vybírat lopatou popel a střepy z ohnišť (neurvalí návštěvníci s oblibou házejí lahve do plamenů, aby si užili podívanou na menší výbuch) a třikrát denně uklízet latríny. Údržba záchodů patří mezi nejméně oblíbené povinnosti správců kempů, ale Lindu nic takového nerozhodí. Naopak. Trochu se pochlubí, že práci

odvádí dobře. „Kadibudky chci čisté, vždyť na ně chodí moji táborníci,“ vysvětluje. „Špíny se nebojím. Prostě si navleču gumové rukavice a uklidím to.“

Příjezd k pohoří San Bernardino skýtá velkolepé výhledy do údolí, kterým však řidiči nesmí věnovat příliš pozornosti. Vozovka je tu uzounká, o krajnici tu nemůže být ani řeč. Na mnohých úsecích není za tenkým zpevněným pruhem nic než vzduch. Na cedulích stojí varování pro motoristy: „Úsek padajícího kamení“ nebo „Pozor na přehřátí motoru: Na následujících 14 mil vypněte klimatizaci“. Lindu ovšem nic takového nevystraší. Před dvaceti lety řídila kamion na dlouhé vzdálenosti, takže se náročných tras nezalekne.

Jedu obytným vozem přímo před Lindou. Už je to s přestávkami zhruba rok a půl, co jsem s ní začala trávit čas coby reportérka. Ne vždy se vidáme osobně, mnohdy si místo toho voláme. Pokaždé mi v hlavě zní její důvěrně známý pozdrav, ještě než zvedne telefon. „A-hóji!“ pronese zpěvavě, jako by si hrála na jukanou s miminkem a broukala: „Ku-kúč!“

Poprvé jsem se s Lindou setkala, když jsem kvůli článku do časopisu potřebovala poznat rostoucí subkulturu amerických nomádů – lidí, již permanentně žijí na cestě.* Mnohé toulavé duše chtěly podobně jako Linda uniknout ekonomickému paradoxu, střetu dvou realit: stoupajících výdajů na bydlení a stagnujících mezd – střetu nezadržitelné síly s nehybným předmětem. Jako by je upnuli do svěráku. Všechn svůj čas trávili vyčerpávající prací, která otupuje smysly, sotva si vydělali na nájem nebo hypotéku, a přitom neměli možnost si v dlouhodobém horizontu jakkoli polepšit, o odchodu do důchodu ani nemluvě.

A nebyl to jen nepodložený pocit, stojí za ním neoblomná fakta. Mzdy a ceny bydlení se tak dramaticky rozcházejí, že

* Když jsem se pustila do psaní, neměla jsem nejmenší tušení, že se z jednoho článku vyklubou tři roky reportáží a stovky rozhovorů.